Q. B. F. Q. V.

EXERCITATIO HISTORICO-MEDICA DE VIPERARVM VSV MEDICO

QVAM

PRAESIDE

IOANNE HENRICO SCHVLZE

M. D. ET PR. P.

IN ORDINE CIRCVLARI

A. D. *DECEMBRIS* cIↄ Iↄ CCXXVII

DEFENDET

CHRISTOPHORVS ALBERTVS MAYER

VLMENSIS.

ALTORFII

TYPIS IODOCI GVIL. KOHLESII ACAD. TYPOGR.

EXERCITATIO HISTORICO-MEDICA
DE
VIPERARVM VSV MEDICO.

PROOEMIVM.

M*Vlta apud veteres leguntur, et ex parte in monumentis expreſſa conſpiciuntur, quæ ad ſerpentum genus pertinent. Nam non ſolum Mercurius caduceum getit ſerpentibus obuolutum, ſed Aeſculapii quoque templum draconibus plenum videmus: draco baculum Aeſculapii cingit, ſæpe ipſum quaſi inuoluit, neque minus Hygeam draco comitatur et ad mazam, quam patellæ impoſitam tenet, adſpirat. Quin Iſidem et Serapidem Aegyptiorum, nec non Trophonium, cum vxore Hercyne, Boeotiorum valetudinis numina, ſerpentes adiecti denotant. Non iam licet evagari longius in illam inquiſitionem, quæ originem huius conſuetudinis detegat; aut referre quæ a doctis viris in hanc rem ſcripta ſunt: quorum alii meditationes ſuas ad caſtra Iſraelitarum, in iisque ſuſpenſum Dei juſſu æneum ſerpentem, alii ad ipſius mundi primordia et paradiſiacam vitam, extendunt, putantque peculiariter a Deo id fuiſſe conſtitutum, vt cum ſerpens aſtuta fraude ſua peccatum, omneque malum, mundo intuliſſet, ex eiusdem quoque corpore peteretur ſumma medicina, ſicque impleretur quod* Lucæ I, 71. *legitur:* Σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν ſalutem ex hoſtibus noſtris. *Multa ſubinde de eo* HELMONTIVS *tradidit, cuius fertile & promtum ingenium ad illa quæ non ſunt fingenda, et quæ qualitercunque ſpeciem dant veroſimilitudinis pro certiſſimis aſſumenda, et eloquentiæ beneficio aliis obtrudenda admodum eſt inter omnes cognitum. Enimvero nos illam hiſtoricam inquiſitionem in*

originem ac progreſſum vſus medici viperarum medico dignam exiſtimauimus, ſiue mortales duce priori viperarum cultu ad medicum uſum inuitati fuerint, ſiue caſu quodam aut conſilio ad viperas medicinæ cauſa adhibendas inducti ſint.

§. I.

Viperæ hiſtoriam naturalem, et quæ de illa apud auctores ſatis multos curioſe tradita ſunt, quoniam accurate, copioſe, nouiſſimeque deſcripta et experimentis confirmata leguntur, minime attingemus; illud tantum dicemus nos hoc loco viperam intelligere ſerpentem ex illorum genere, qui viuos pariunt, in eoque differunt a noſtratibus, quippe qui oua ponunt ex quibus deinceps ſerpentes excluduntur. Differunt autem viperæ a ſerpentibus tum agilitate et irritabilitate maiori, tum vero maxime dentium conſtitutione, quippe ſolis viperis ſuppetit dens quidam præacutus et quaſi crenatus, in maxilla ſuperiori utrinque conſpicuus, quo valde nocent, ſi ſub folliculo ipſius contentum virus in vulnus infundatur. Græcis vocatur ἔχις et fœmina ἔχιδνα.

§. II.

Ceterum in plurimis viperæ cum ſerpentibus conueniunt, eo maxime quod exuuias quotannis vere et autumno deponunt, quod PLINIVS *H. N. XXX. cap. 3. vernationem anguium* vocauit. Et quamuis maior viperis animoſitas, quam noſtratibus ſerpentibus, tribui ſolet: hos tamen, præcipue mares, non omnino ſegnes eſſe, morſumque eorum, ſi irati fuerint, non impunem eſſe, ſed valde nocere malignaque ſymptomata inducere, dubio omnino caret. Sed vel viperas noſtrates; dantur enim etiam in Germania, et, vt a viro fide digno, medico excellentiſſimo, accepi, in vicinia noſtra; vel ſerpentes noſtros tam eſſe venenatos quam in Italia, Græcia vel Aſia deprehenduntur, experimentis non conſtat. Veruntamen veras viperas ad medicum vſum præ ſerpentibus noſtratibus multum

multum prærogatiuæ habere nondum intellexi: vt nec video quid impediat, quo minus noſtrates ſerpentes adhibeamus ad omnes illas curationes, quibus viperae ab antiquis vel recentioribus commendantur. Id vero præcipuum habent, quod ad continuandum vſum tutiores futuri ſunt viperis; *non enim ſemel tantum aut bis viperas edere ſatis eſt*, inquit ARCHIGENES apud AETIVM *Lib. XIII. cap.* 123, *ſed ſæpe id fiat, quum extra periculum ſit et inſuper commoditatem adferat.*

§. III.

Vt vero ad vſum medicum viperarum ſine ambagibus veniamus, antiquiſſimum ex medicis ſcriptoribus, quorum ad nos opera peruenerunt, HIPPOCRATEM adeo nihil de viperis commemorare merito miremur. Mihi ſaltem nullus occurrit locus, quo quicquam de illis affert, niſi quod exuvias anguium aliquoties commendat. Sic *lib. I. de mulier. morbis. ȹ.* 108. commendat puerperæ, vbi adhuc ſecundina intus detinetur, harum exuuiarum obolum in vino terere, ac bibendum dare. Idem de *morbis mulier. II. ȹ.* 68. ad impetigines extrahendas commendat remedium aliquod compoſitum, quod exuuiæ hæ ingrediuntur; verum non indicat an interne, an vero externe adhiberi illud velit.

§. IV.

Quæ cum ita ſint, apparet facile quid ſtatuendum ſit de illo HELMONTII in *tumul. Peſt. cap. XIX.* afferto, quod nimirum HIPPOCRATES in peſtilentia illa graui, quæ Athenas quondam vexauit, præcipue vſus fuerit viperis, verum arcanum hoc maxime celauerit. Nam vt taceam quam non certum ſit quod HIPPOCRATES Athenis tunc fuerit, cum nobiliſſima vrbs hæc morbo iſto graviter laboraret, aut, ſi adfuit vel diſcipulos eo miſit, operæ pretium medendo fecerit: illud certe totum quod ibi HELMONTIVS, tamquam a genio reuelatum, longo ordine exponit, dulcia ſunt ſomnia ipſius, luxuriantisque imaginatiuæ facultatis partus illepidi.

§. V.

Similiter ea quæ Helmontio præeunte OTTO TACKENIVS, illius aſſecla, ſibi non inutili commento de ſale viperarum Hippocratico prodidit, nugæ ſunt, et inficetæ fabulæ, quas jam pridem pro meritis caſtigauit et redarguit vir longe doctiſſimus IOHANNES ZWELFFERVS in *Diſcurſ. apologetic. aduerſus Hippocratem chymicum Ottonis Tackenii*, quo ineptias hujus commenti merito reprehendit. Etiam hic, tamquam de eo certiſſimus, HIPPOCRATI ſecure adſcribit morem illum veterum viperas cum ſale ammoniaco ſtratificandi in olla nova, adiectis non paucis vegetabilibus, deinde exurendi, quem DIOSCORIDES innuit, et auctor libri de theriaca ad PISONEM, qui GALENVS eſſe dicitur, vt et AETIVS *lib. XIII. cap. 97.* nobis deſcribunt.

§. VI.

Cum igitur HIPPOCRATIS temporibus viperæ ad medicinam nondum receptæ fuiſſe videantur, porro quærendum eſt, quo pacto homines in cognitionem vſus earum venerint vel venire potuerint. Non immerito autem ſuſpicor ſtudium illud venena vel eſculenta vel potulenta cognoſcendi, cuius gratia multa experimenta capiebantur, multum hic contribuiſſe. Inuenimus hoc, vt fabuloſa de Circe, Medea, earumque parentibus taceam, in Cyro, optimo principe, de quo XENOPHON in *Cyropædia, libr. VIII* teſtatur quod libenter cum medicis loqui ſolitus ſit, et quæcunque aliquis dixiſſet vel venena vel medicamenta, ea ad manus habere eorumque experimenta capere ſtuduerit. Hic vero princeps HIPPOCRATI ætate ſuppar fuit veroque ſimile eſt hanc indagationem non paucos principes ſtimulaſſe ad idem ſtudium proſequendum. Poſſem facile oſtendere ab Alexandri M. exceſſu, quem veneno accepto multi tribuebant, hoc ſtudium præcipue exarſiſſe: ſed nullibi manifeſtius eluxit quam in Mithridate Ponti rege et Attalo Pergameno. Quin plane exiſtimo mihique perſuadeo, ſtudium venena, eorumque antidota, certis experimentis addiſcendi laudatiſſimis olim principibus æque ac

vitio-

vitioſiſſimis commendatiſſimum fuiſſe, idemque peperiſſe deinceps illam materiæ et praxeos medicæ partem et tractationem quæ theriaca, vt et alteram quæ alexipharmaca vocantur, de quibus altum eſt apud Hippocratem noſtrum ſilentium.

§. VII.

At vero caſus fortuiti hic non parum lucis incrementique attuliſſe videntur. Et ſane ille auctor, qui libros *de theriaca ad* PISONEM ſcripſit, vt et illos qui *de ſubfiguratione empirica* inſcribuntur et GALENO tribuuntur, hiſtorias quasdam refert, in *libris de ſimplicium facultatibus* etiam obuias, quæ ſi ita res geſta eſt, docent virtutem viperarum hominibus quidem caſu primum innotuiſſe, deinde autem conſilio prudentiaque repetitis experimentis vlterius eſſe declaratam et confirmatam. Narrant enim meſſoribus in agro occupatis, aliquando accidiſſe vt inſciis ipſis vipera in lagenam vino repletam incideret, ibique vitam amitteret. Hoc vero animaduerſo nemo erat qui illud deguſtare auderet; ſed nec effundere illud volebant, quare ad proximum tuguriolum, in quo miſer quidam leproſus hominum commercio excluſus habitabat, id vinum afferebant; rati fore vt humaniter cum eo egiſſe exiſtimarentur, ſi omnino ab illo potu vitæ finem tam miſer homo inueniret; quod ſi minus accideret, gratiam pro refectione ſibi habiturum hominem confidere poterant. Quum vero iſti homini præter ſpem et opinionem ſanitas ex hoc potu obtingeret: hoc, huicque ſimilibus caſibus, innotuiſſe hominibus illud legimus, quod viperæ, quas ob morſus lethalem plagam tantopere reformidabant, contactu tamen non noceant, quin prodeſſe omnino poſſint.

§. VIII.

Atque hinc factum eſt porro vt viperas etiam eſitare, medicinæ gratia, homines auderent: quod ſaltem ante GALENI æuum vſu receptum fuiſſe ſatis clarum eſt, et nulla probatione indiget. Vſum, et quem inde fructum ſibi promiſerint veteres, DIOSCORIDES indicat, *viperinæ inquit carnes ſi coctæ edantur claritatem oculis afferunt,*

afferunt, neruorum vitiis auxiliantur, increſcentes ſtrumas reprimunt. Enim vero alii auctores plus ſibi a viperarum eſu promiſerunt. ARCHIGENI et GALENO potiſſimum ad lepram et pruritus commendabilis viſus eſt: narratque hic illis, qui eſitant has carnes, frequentes in corpore pediculos gigni, quod ſcilicet totum corpus per cutem evacuent. *de ſimpl. medicament. facult. libr. XI.* En verba eius: *properat autem, vt videtur, vis eius ad cutem, per eam videlicet quæ in corpore ſunt recrementa exigens. Quibus ergo affatim eſt mali ſucci in corpore, iis ingens provenit pediculorum numerus et a cute ceu ſquamma abſcedit ac decidit cuticula, ad quam ſiſtuntur ac retinentur craſſi terreſtresque humores ad cutim protruſi, a quibus pſoræ, lepræ et elephantes naſcuntur.* Quod vero *Galenus* hic dicit de pediculorum largo prouentu id DIOSCORIDES omnino alienum eſſe a veritate contendit: Quam vero iuſte id faciat, inferius diſpiciemus.

§. X.

Eam vero virtutem ante Archigenem et Galenum ANTONIVS MVSA probe iam callebat, quippe is, PLINIO *libr. XXX. cap.* 13. teſte, cum incidiſſet in inſanabilia vlcera, viperas edendas dabat, miraque celeritate perſanabat. Condiebant autem et præparabant viperas, ceu anguillas, nempe oleo, ſale, anetho, porro et aqua, vt GALENVS *de ſimplic. facult. libr. XI.* teſtatur, cum quo DIOSCORIDES non adeo perfecte conuenit, quippe qui epulum viperinum ſequentem in modum apparat: *detracta*, inquit, *cute, caput caudaque, quoniam carne vacant, amputari debent, quippe commentitium eſt, quod præcipitur, certam utrinque menſuram præcidi oportere: Reliquum vero corpus, exemtis interaneis, elotum diſſectumque diſcoquitur cum oleo, vino, ſalis exiguo, et anetho.*

§. XI.

Adeoque antiquiſſimi homines, qui primum experimentum virtutis viperinæ ſumſerunt, duplicem, ſatis, ut exiſtimo, a ſe diſtantem, habuere adhibendi modum. Alii enim vinum, cui vipera

eſſen

eſſent immortuæ, ſine viperis ipſis, bibebant, alii carnem viperarum elixatam comedebant, et ius album decoctionis bibebant, vt Archigenes auctor eſt, apud AETIVM *lib. XIII. cap.* 123: forte etiam ſiccatam et comminutam cum vino ſorbendam exhibebant. Primo modo a viperis nihil, niſi forte aliquid excrementorum, præſertim e viperæ iam moribundæ cute et ore, acceſſit: alteri autem, quoniam cutis, caput et cauda abiiciuntur, nequidem excrementa accedunt, nihilque ineſt præter nudam carnem cum oſſibus, exiguaque pinguedine, et quicquid horum decoquendo in iuſculum recipi potuit, quod profecto non contemnendum videtur continuato vſu, præſertim ſi copioſe bibatur: de quo inferius diſpiciemus.

§. XII.

Quod ante dubitanter dicebam veteres forte etiam ſiccatam et comminutam viperam cum vino potaſſe, ideo feci, quoniam apud NICANDRVM *Theriac. verſ.* 601. *ſeq.* inuenio viperam addendam præcipi compoſitioni cuidam ex vino ſumendæ. Sed reuera ſatis conciſus et obſcurus videtur ille locus, et ab interpretibus non vno modo exponi illum video. Adſcribam igitur, et, adductis in medium interpretibus, quid mihi videatur, ſubiungam:

Ἔνθα καὶ ἱππείου γε ταμὼν σπερμεῖα σελίνου
Δραχμάων δὲ δύο σμύρνης ἐχεπευκέος ἄχθη
Ἐν δ' ἀθερειγενέος καρπὸν κέρσαιο κυμίνου,
Στήσας, ἢ ἐχίδνην τε καὶ ἄστατον ἀμφικυκήσας
Πῖνε δὲ μιξάμενος κυάθῳ τρὶς ἀφύξιμον οἴνου.

Hos verſus IOANNES LONICERVS ita interpretatus eſt: *iniicies equini apii ſemina, myrrhaque amaræ duo drachmarum pondera, incidesque fructum ſpicas habentis cymini, certo pondere librans, quo tum vipera, tum id quod malam in te conſtitutionem parit, tollatur e medio.* Hæc vero verſio minime indicat viperas eſſe intus aſſumendas. Sed ANGELVS BALDVS ABBATIVS *de viper. natur. et facult. cap. XII.* hunc locum maturius conſiderauit, recteque inde didicit

ante Andromachum viperas fuiſſe adhibitas. Exhibet autem hanc verſionem metricam, neſcio a quo auctore profectam:

Semina quin capias diſſecta ex hippoſelino,
Drachmarumque duum myrrhæ addes pondus amaræ.
Detonſum et granum quod munit ariſta cumino
Certa lege librans, et echidnam, aut aſtata, miſcens
Sunt ſorbenda tibi cyathis permiſta Lyæi.

Qua multo clarior eſt IO. GORRÆI metaphraſis:

Adde illis apii conciſum ſemen equini
Et piceam drachmæ geminato pondere myrrham,
Spicatique ſimul fructum decerpe cumini
Appenſum, nullo vel pondere corpus echidnæ
Confundas, cyathisque meri tribus ebibe miſta.

§. XIII.

Exiſtimo autem omnium optime clariſſimeque ſenſum reddidiſſe *Gorræum*, idque recte peruidiſſe, quod *Abbatius* non intellexiſſe videtur, quando cecinit: — *et echidnam, aut aſtata, miſcens:* ex quo nemo forte ſenſum eliciet. Vocabulum autem ἄςατον habet originem ab ἵςημι, quod inter multa alia etiam ſignificat *appendo, ad pondus exigo:* hacque notione participium ςήσας, quod antecedit, ab omnibus interpretibus accipitur; quibus ſcholiaſtes inſuper accedit. Quoniam itaque NICANDER dicere volebat addendam eſſe integram viperam: reliquorum autem pondera determinauerat, hanc iubet ἄςατον ἀμφικυκῆσαι, *quocunque ſit pondere admiſcere.* An vero crudam? non videtur commodum hoc, quoniam cum vino potari debet: credo igitur vel recentem carnem cum ſpina contuſam et deinde ſiccatam (quem modum Hippocratem tenuiſſe Helmontius ſibi perſuaſit,) vel exſiccatam et tundendo comminutam eum adhibuiſſe. Quid, quod *Nicander v. 621. ſeq.* iecur, ipſumque caput viperæ, cum vino vel aqua potandum, proponit his verbis: *ſæpe etiam hepar viperæ, cum vino quovis obuio ſumtum, prodeſt. quin ipſum malum viperæ caput, vel in aqua*

vel

vel in vino potum, auxiliabitur. Sermo autem eſt de iis, qui a vipera demorſi ſunt. Ex quo illud ſaltem patet Nicandrum ex iis, qui exſtant, antiquiſſimum eſſe auctorem, ex quo viperarum vſum internum diſcere licet. Floruit autem Nicander ſub Attalo Pergami regulorum vltimo, quod tempus Antonii Muſæ ætatem, quippe qui Auguſti medicus fuit, centum et quadraginta annis ſuperat: Hippocrateo autem æuo aliquantulum ſupra CC. annos inferius deprehendimus. Ceterum exſiccatas et in puluerem redactas uiperas exhibere ſollemne apud medicos inſequutos fuit, vt AETIVS *lib. XIII. cap.* 97. ex Marciano et Galeno adducit.

§. XIV.

At vero experientiæ ſuffragio cuiuscunque ex dictis modi bonitatem eos cognouiſſe, nullum apud me eſt dubium: vt nec de eo dubitare licet, quin veteres, quando viperas anguillarum ritu præparatas exhibebant, notabilem quantitatem ederint; de quo nos dubitare non ſinit Archigenis teſtimonium ſupra laudatum. Quæ cum ita ſint non ſatis mirari poſſum ANDROMACHVM, celebrem illum Neronis archiatrum, qui theriacæ auctor celebratur, cur adeo exiguam quantitatem viperarum tam nobili compoſitioni impoſuerit, quum, ſi calculos recte ponamus, vni et dimidiæ drachmæ huius electuarii, (quæ ſatis magna doſis exiſtimatur,) vix integrum granum carnis viperinæ tribuere poſſimus, quod apparet ſi trochiſcorum quantitatem, quæ aſſumenda eſt, computemus; in quibus tamen non contemnenda portio micarum panis, ex veteri præſcripto, continetur. Neque minus miror GALENVM, qui multis locis de theriaca promittit, ad elephantiaſin curandam magnum aliquod momentum ab ea eſſe acceſſurum; vt et ARETAEVM, qui *de curat. morb. diuturn. Lib. II. cap. XIII.* poſtquam eſum viperarum, vt et trochiſcos de viperis, albo calculo notauerat, deinceps ſubiicit: *At ſi medicaminis illius varii ex viperis compoſiti copia ſit, id pro omnibus, quandoquidem omnia ſimul continet, bibendum eſt.*

§. XV.

Progredior ad reliquos viperas in vſum medicum vocandi modos, quos inter primo loco recenſebo trochiſcos vipereos, eum in finem, ni fallor, excogitatos, vt quouis anni tempore ad vſum in promtu habeatur viperæ caro, vtque medici etiam iter facientes, vel in loco vbi viperæ non inuenirentur, aut vbi non ſuppeterent qui capere eas noſſent, tamen non deſtituerentur hoc remedio. Modum eos præparandi et aſſeruandi GALENVS accurate tradit, et ex illo multi repetunt auctores. Quo pacto in Italia ſuo tempore parari eos viderit, deſcribit ὁ πάνυ CASP. HOFFMANNVS noſter *paralip. officinal. cap. II.* breuius autem Georg. MELICHIVS, pharmacopoeus Venetus, origine Auguſtanus, in commentariis *de recta medicam. parandor. ratione p.* 278.

§. XVI.

Progredimur ad ſalem theriacum ſeu vipereum, cuius antiquiorem mentionem, præterquam apud *Archigenem* ab AETIO l. c. exhibitum, haud inuenio. Commendat autem is ad elephantiaſin, omnesque pruriginoſos affectus, ſequenti elogio: *vtimur et ad ipſos ſalibus theriacis, eos quotidie pro liquamentis ad intinctus exhibentes, vna cum obſoniis: ſuntque tum ſapore, tum odore gratiſſimi.* Idem AETIVS *lib. XIII. cap. 97. ex libris*, vt adſcribitur, *Marciani, cum quibus conſentit Galenus*, ampliſſime de ſalibus theriacis agit, videturque vix ſatis laudare præſtantiſſimas eorum dotes poſſe. Proprie autem in affectionibus cutis, vt lepra, impetigine, ſcabie ferina, raritate ac defluuio capillorum, eos conferre, et huiusmodi vitia confeſtim delere, et acria recrementa ſubter cutem redundantia diſcutere prædicat. *Pleriſque enim*, inquit, *ex eorum eſu ſudor prolicitur, atque ita per exſudationem corrupta ſubſtantia euacuatur, adeo, vt quidam in principio pediculos excluſerint intra quatuordecim adſummum dies; poſt hos enim nullus in corpore pediculus apparet: quidam vero pro pediculis ſputa pituitoſa reiectant.* Porro commendat hæc ſalia ad appetitum ciborum excitan-

citandum, concoctionem iuuandam, totiusque corporis habitum floridiorem reddendum et ſenſus omnes acuendos, ad ſuffuſionum initia diſcutienda, menſtruorum ſuppreſſionem expediendam. Quin *morborum praeterea omnium*, inquit, *medici ſales exiſtunt, maxime tamen eorum qui in renibus exiſtunt. Vertigini et dolori capitis inueterato, morboque comitiali, nulla alia conſimilis medela exhiberi queat; ſi quis eos per integrum annum ex ordine large ſumat.* Arquatis deinde, ſplenicis, colicis, et rigoribus ſaepe obnoxiis, exhiberi iubet, quin etiam tuſſientibus et tabidis, ac reſolutis, vt et podagricis, eosdem commendat. *Ceterum*, inquit, *vix ſatis dignis verbis aſſequi queas quantum diuturnas quartanas, et deliria ex atra bile oborta, dilatent et remorentur, ſi ante acceſſiones, et in intervallis quoque, ſumantur. Enecant item omne lumbricorum genus.*

§. XVII.

Longum eſſet ſi praeparationem tam laudati ſalis adſcribere vellem, quae adducto loco pleniſſime legitur. In ſummam tamen contrahere ſtudebo. Viperae quatuor magnae in nouam ollam figulinam viuae ponuntur, aut, quod GALENVS facere ſe profitetur, trochiſcorum vipereorum tantum, quantum ex quatuor viperis parari poteſt, atque hisce iniiciuntur ſalis ammoniaci, vel loco eius communis, XX. librae. Deinceps paſtilli, ex decem libris puluerum vegetabilium, cum ſufficienti quantitate mellis parati, ſuperimponuntur. Porro ſcillae recentes quinque in tenues partes diſſectae, adduntur, et ſuper haec omnia iterum XX. librae ſalis communis induntur. Tum olla operculo perforato tegitur, totaque luto figulino obducitur, et ignis, donec lutum ſiccatum ſit, leniſſimus, paulatim vero augendus, admouetur, vsque dum vapores per operculi foramina exire deſinant, et loco eius flammam quandam exilem per foramina egredi conſpicias. Tunc poſt refrigerationem, exemta materia, additis, notabili ſatis quantitate, optimis aromatibus, ſimulque probe permixtis omnibus, ad vſum vocatur, de quo ipſa

AETII verba adſcribam: *Licet autem tum in prandio, tum in cœna, eis vti, cum quibuscunque eduliis eos accipere velis, neque vltra ad eorum acceptionem prouocare oportet: tanta enim ipſis inſita ſuauitas eſt, vt voluptatis potiſſimum gratia eos confectos quis dicere poſſit. Licet igitur vsque ad tria cochlearia per diem ex ipſis ſumere, maxime ſi cibus prius in ventre ſit probe concoctus. Qui enim eos accipiunt, concoquunt melius et cibi appetentiores fiunt, floridius etiam corpus habent, et ſenſus omnes vegetiores.* Quomodo autem ad ſpeciales morborum curationes ſal hic, ſpecificorum additione, aptior reddi debeat, apud ipſum auctorem, vt et apud Galenum, ad quem prouocat, videre iuuabit, circa finem libri *de theriaca ad Piſonem*, vbi eadem, et totidem fere verbis, leguntur.

§. XVIII.

Vix equidem exiſtimo tantam vim ſalis, et reliquorum, quæ adduntur, aliquid valde præclarum de virtute viperarum propria et natiua ſub hac ignitione aſſumere et retinere: quod quidem olim etiam aliquos fuiſſe ſuſpicatos, alios etiam aperte profeſſos, ex eo video, quoniam AETIVS æque ac GALENVS *l. c.* aduerſus tales diſputant. Sed de eo inferius diſpiciendi commodior locus erit. Mihi nunc ſufficit ex his auctoribus propoſuiſſe quantum veteres fiduciæ in hos ſales poſuerint. Quod ſi ſpes ipſos non fefellit, aut promiſſio vana eſt, dicere debemus eos bona fide erraſſe, et id, quod ſali communi debebant, adiunctis viperis præter rem tribuiſſe. De reliquo quidem multos ſales antiquis fuiſſe commendatos ex eodem AETIO *libr. IX. cap. XXIV.* intelligimus, ubi ſales Iamblichi, Poletis, dodecatheus, laudantur, de quorum vltimo promittitur, quod *is, qui eo aſſidue vtitur, nullis morbis per omne vitæ tempus infeſtetur.* Fallor? an ſal hic dodecatheus a duodecim diis maioribus nomen habet, eſtque is ipſe, qui iam HOMERO *ἁλὸς θείοιο* nomine laudatur *Iliad. ί. v.* 213. quemque PHOTIVS *in excerptis Ptolemæi Hephæſtionis p.* 487. teſtatur *ad appetitum excitandum et ciborum*

conco-

concoctionem iuuandam, plurimum conferre , πρὸς πολυφαγίαν, καὶ ὄρεξιν καὶ πέψιν. Celebratur quoque aliquod ſal ſacerdotale, quod prophetarum Eliæ et Eliſæi temporibus in vſu fuiſſe dicitur, non multum a modo indicatis abludens. Non poſſum quin attentiori conſiderationi commendem illam obſeruationem, quod primis diebus pediculos creber vſus ſalis expellat. Certe obſeruamus in hominibus ſcabioſis, quod ſale, cibisue ſalitis, vt halecibus, copioſius paſti pruritus inſigniores ſentiant. Cuius phænomeni rationem vix dubito tribuere vermiculis, ſcabioſorum puſtulas erodendo inducentibus, quos quidem ipſemet, tam nudo quam armato oculo, viuentes, ſeſe motitantes, et, vbi ipſis permittebatur, poros cutis celeriter ſubeuntes, eoque loco nouas puſtulas inducentes, fideliter et absque fallacia non ſemel, ſed ſæpius vidi, et vna cum aliis contemplatus ſum.

§, XVIIII.

Quod ad vſum viperæ externum attinet, plane fuiſſe antiquum illum exiſtimo: ſed nemo mihi videtur clarius illum docere AETIO, qui *libr. XIII. cap. XXI.* homini a *vipera demorſo ſuadet, viperæ amputatum caput volſella diligenter tenere, et morſui imponere, ea parte adhuc calente qua collum contigit: id enim extrahit venenum.* Etiam decocto viperarum elephanticos lauare ſolebant. Sed omnium frequentiſſime theriacæ vſus etiam externus commendatur, qui deineeps, inſtar omnium aliorum adhibendi modorum, in vſu remanſit: niſi quod amuleticorum remediorum patroni caput viperæ, hoc vel illo modo appendere docuerunt, quod quidem accuratius annotare operæ vix pretium faciet. Videor autem mihi obſeruaſſe quod tam in illis, qui demorſi ſunt a vipera, quam in his, qui elephantiaſi laborant, externus viperæ vſus vix ſine interno proponatur aut ſuadeatur, vel ſaltem in poſtremis ponatur.

§. XX.

Atque hi ſunt modi viperas ad vſum tam internum quam externum adhibendi, quos Græci auctores tenuerunt, quosque Latinis

nis commendarunt ; omninoque inuenimus illos manſiſſe vsque ad tempus illud, quo medicina ad Arabes propagata fuit. Nam PAVLVS AEGINETA, qui vixit illo tempore, quo iam Muhammedani rerum in Aſia et Ægypto potiebantur, cuiusque libros inter primos acceperunt Arabes, non ſolum viperas, verum etiam ſalem vipereum et theriacam, commendat. Nil itaque mirum ſi inter Arabes vſus viperæ medicus permanſit, et forte etiam non contemnenda incrementa cepit. IOHANNEM quidem MESVEN in illis, quæ ſuperſunt, nec theriacæ magnæ, nec trochiſcorum de viperis meminiſſe video: attamen oleum de viperis parare docet, quod apud Græcum vel Latinum quendam me legere non memini. At vero RHASES ampliſſime viperarum vſum docet atque commendat. Non enim ſolum a vipera morſis *Lib. VIII. c. 2.* theriacam de viperis impenſo ſtudio ſic commendat: *illico detur theriaca de viperis facta: non enim vsque ad hoc noſtrum tempus inuenimus, quod a viperarum morſibus magis hac medicina liberare poſſit:* verum etiam theriacam hanc conficiendi modum eodem loco edocet.

§. XXI.

Idem RHASES, quando *libr. VI. cap. 35.* curationem lepræ tradit, hæc verba ponit: *Quum autem hæc ægritudo alicui fortiter inhæſerit, et in eo quaſi fixa manſerit, cum viperarum carne medicandus erit. Eius vero corpus, qui hac medicina vtitur, inflatur, atque per aliquot dies absque ſenſu manet: ſed eius poſtea excoriatur corpus, et egreditur, ſub loco excoriationis, caro tenera, et ſic ab infirmitate patiens curatur, ſicut ex antiquorum nouimus recitatione, quam veram eſſe credimus: ſicuti id etiam in hoc noſtro tempore non procul contigit. Retulit enim mihi quidam, ſe quandam curaſſe mulierem cum iſtis medicinis, quam lepra iam vehementer inuaſerat, et ſanata eſt.* Deſcribit deinceps rationem viperas apparandi, vt comedi poſſint et ius bibi, qui modus a Græcanico ſupra expoſito nihilo diuerſus eſt, niſi hoc, quod tamdiu remedii vſum continuare iubet, donec ægrotus inflari cœperit ac

ſcoto-

ſcotomiam patiatur: quod quidem phænomenon ab vllo Græcorum aut Latinorum obſeruatum eſſe haud recordor.

§. XXII.

IOANNES SERAPIONIS *breuiarii tractat.* VII. *cap.* VIII. non ſolum trochiſcos viperarum, verum etiam integram theriacam parare docet. Libro *de ſimplicibus cap.* CCCCLVIII, quod inſcribitur *de carne tyri*, de carnis viperinæ virtutibus omnia fere illa recenſet, quæ ex GALENO & AETIO ſupra attuli, niſi quod prouentum pediculorum rotunde ſic negat: *Et dicunt quidam, quod, qui comedit carnes iſtas, gignat multos pediculos, & hoc non eſt verum.* Neque minus AVICENNA, princeps ille medicorum Arabum, ſat multis locis indicat, quam præclare de viperis & medicamentis inde paratis ſentiat; quoniam vero ea, quæ apud ipſum inuenio, in plerisque conueniunt cum his, quæ ex RHASE iam adduximus, ſuperſedere liceat labore illo verba eius afferendi. Tradit autem modum theriacam & trochiſcos viperarum conficiendi *libr.* V. *canon. initio.* Elephantiaſis curationem docet *libr.* IV. *Fen* III. *tract.* 3. *cap.* 3. Quando carnium viperæ eſum, earumque decoctionis ius bibendum propoſuit, ita ſubdit: & huius quidem diætæ utilitas fortaſſe non apparet in principio; deinde autem ſubito fructus percipitur. Signum autem læti ſucceſſus præbet, ſi leproſus inflari incipiat, & aliquam mentis alienationem patitur, quo viſo a medicinæ vſu ceſſare debemus. Mox deinde excoriatur & ad ſanitatem redit. Ibidem commendat decoctum viperæ cum aceto, tapſia & pyrethro parandum, quo externe per tres dies vti iubet.

§. XXIII.

Idem auctor decocto viperarum intus ſumendo addere iubet pullos columbinos, vt eo ſaturatius euadat. Oleum etiam viperarum decoquendo paratum elephantiaſi ſanandæ commendat; vt & ſal vipereum. Hydropicis etiam carnes viperarum conducere ſcribit *Lib.* III *Fen* XIV. *tr.* IV. *cap.* 13. Alibi, vbi docet, quid ad morſus venenatorum animalium valeat, ex aliorum commendatione

laudat lapidem ſerpentum exterius adhibendum : qualem vero eum intelligat, non addit. Neque minus AVERROES libri, qui *Theiſir* inſcribitur, II. *cap.* XII. quod de lepra agit, commendat ius viperæ decoctæ, cui tamen interponit decoctum gallinæ, eique multum tribuere ſe non diſſimulat : iungit autem ipſi vſum theriacæ. Etiam ALI filius Abbaſii, qui vulgo HALY dicitur, viperarum carnes ſic laudat : *purgant membra interiora ab omnibus ſuperfluitatibus, & ad corporis exteriora educunt, & a cute per ſudorem diſſoluunt. Si comedantur ab eo, in cuius corpore ſunt ſuperfluitates multæ, pediculos excoriationemque cutis generant, in ſimilitudinem corii ſerpentis. Proſunt & humoribus groſſis, ex quibus fiunt lepra & morphea ac elephantia, morſuique venenoſorum & letalibus medentur potionibus. Practic, lib.* II. *cap.* LII. *num.* 519.

§. XXIIII.

Patet ex dictis, priſcam viperarum commendationem apud Arabes nihil detrimenti cepiſſe : eorumque præconio, ſi forte obliuioni per occidentem datæ eſſent, mature iterum inclaruiſſe, facile coniicimus ex eo, quod Salerni ſaeculo iam XI. CONSTANTINVS AFRICANVS magno ſucceſſu, vt illa ſcilicet ferebant tempora, ad medicinæ ſtudia excitanda attulit, quicquid ex Græcis, Latinis & Arabicis monumentis, multis peregrinationibus improboque ſtudio didicerat, hocque conatu effecit, vt immortalis futura ſit Salernitanorum virorum gloria. Sed & mox alii ſucceſſerunt, qui Arabum libros in ſermonem Latinum, quam bene poterant, transtulerunt, quod certe ſcriptis modo laudati *Ali* per STEPHANVM, qui ſe *philoſophiæ diſcipulum* vocat, ante ſaeculi XII. medium iam accidit. Non iam vacat plures Salernitanæ ſcholæ magiſtros conſulere : adducam tamen præſtantiſſimum virum, IO. PLATEARIVM, qui capite *de lepra* præter theriacam commendat ſerpentes ruffos decoquendos, aut vino vel muſto imponendos, vt in eo putreſcant, idque vinum bibere iubet. Idem ſingularibus laudibus ad paralytica membra effert pinguedinem ſerpentis ruffi, cum radice capparum

rum

rum & centaurea præparandam, modo, quem latiſſime deſcripſit *de ægritud. capitis*, *cap.* V. Iſtos autem ſerpentes ruffos ipſiſſimas viperas eſſe indubium mihi videtur.

§. XXV.

Quem modo adduximus ex *Plateario* modum viperas vino iniiciendi, vt in eo putreſcant, eum clarius deſcribit BERNARDVS DE GORDONIO, medicus Monſpelienſis, qui ſaeculi XIIII. initio ſcripſit. Vult autem ille *Particul.* I. *cap.* XXII. *vt ſerpentes viui ponantur in vino optimo cum epithymo, ſenna, polypodio, aniſo & ſummitatibus fœniculi & anethi, & non potetur aliud niſi hoc vinum cum temperata quantitate aquæ. Vel iſta omnia tempore vindemiarum ponantur in muſto, & vas quaſi non ſit plenum, & cum vinum fuerit clarum, ponatur in alio vaſe & ibi conſeruetur. Iſtud vinum laxat quotidie bis vel ter, & eſt cibus & potus & medicina.* Ex quo apparet, non putrefactionem, ſed fermentationem cum muſto deſiderari. Idem porro iubet, vt leproſus *abluatur totus cum aqua decoctionis ſerpentum. Et quando videmus poſt multum vſum ſerpentum ipſum ſquamari & pati ſcotomiam, & ſyncopen, & tumorem in toto corpore, optimum ſignum eſt: quoniam ſerpentes valent quocunque modo, & aliter nullus curatur aut præſeruatur: & ideo multum valet theriaca.* Hic vero *Gordonius* palam loquitur non de viperis, quas non cognouiſſe videtur, ſed *de ſerpentibus cum dorſo nigro*, quos etiam ad eſum præparare ſic docet: *ligentur verſus caput & caudam, & cum virgis minutis flagellentur, & ſubito duo viri abſcindant caput & caudam, vnus caput, alter caudam, & ambo vno inſtanti: & permittatur volutari per terram, & quanto plus mouebitur, & plus exibit de ſanguine, tanto melius. Tunc excorietur & abluatur cum aqua ſalſa calida, & poſtea cum vino puro. Et iſtis ſerpentibus vtatur omnibus modis, quibus poterimus, conſiderando, quod, breuiter loquendo, in leproſis poſt corporis mundificationem aliam viam non habemus. Decoquantur igitur in aqua vsque ad oſſium ſeparationem, cum ſemine*

fœniculi & anethi & pane biſcocto & modico ſale, & poſtea ſorbeat brodium & comedat carnes ſic præparatas. Vel terantur cum ala gallinæ & modico zingibere & pane de zuccaro, & fiat comeſtio alba: vel carnes præparatæ cum puluere zingiberis & coriandri & croco ponantur in artocrea, vel fortiter tritæ eædem cum puluere zingiberis & nucis muſcatæ & pane de zuccaro fiant electuarium.

§. XXVI.

Bernhardum Gordonium manifeſte ſequitur IOANNES DE GADDESDEN, auctor praxeos medicæ, quæ *roſa Anglica* inſcribitur: quare lilio medico roſam medicam iungamus, præſertim quum vterque auctor eodem fere tempore, vltimus hic certe ante medium ſaeculi XIIII. vixerint. Hic capite *de lepra* pag. 1111. *edit. Auguſtan.* 1595. ſerpentem nigrum, antea flagellatum, decoquere iubet: etiam vino eundem iniici. Sed ne caput ac caudam omittendo nimiam iacturam faciamus, ex his etiam vtilitatem duplici modo capere docet. Nimirum cinerem amborum, in olla noua combuſtorum, cum melle vel oleo inungit ſuperciliis depilibus, vt hac medicina reparentur: vel caput caudamque decoquit vel cum butyro frigit, colatura autem illa inungit tineas, puſtulas & morpheam: *nam*, inquit, *optime iſtas infectiones ſanat, ſicut ſum expertus.* Sed maioris momenti eſt, quod eodem capite, *pag.* 1096. nos edocet: *Cape ſerpentem, & decoque ipſum cum tritico, & cum illo tritico nutriantur gallinæ vel capones, quouſque illis plumæ decidant, tunc aſſentur & comedantur a leproſo tales capones vel gallinæ, quouſque patiatur σκότωμα, h. e. vertiginem, & capiat cum illis de cinnamomo vel modicum theriacæ: hoc totam cutem, nec non carnem renouat. Cum pinguedine vero deſtillante inungantur puſtulæ & facies. Certe optimum eſt remedium contra lepram. Hoc autem fieri debet ineunte vere & auctumo, factis prius vniuerſalibus per venæſectionem & purgantia.* Sequenti ſæculo Ticini vixit et docuit IO. MATTH. de GRADIBVS, quem gallinis viperatis feliciter vſum eſſe teſtatur eius in hoc imitator MARCVS GATTINARIA, ex quo longam hiſtoriam adducit M. A. SEVERINVS *de vipera Pyth. p.* 476.

§. XXVII.

Laudatum capones gallinasue vipereo decocto & carnibus ſaginandi modum circa medium ſæculi XVI. celeberrimus medicus REINERVS SOLENANDER in conſilio honeſtæ mulieri Lugdunenſi, elephantiaſeos principio laboranti, ſcripto, quod ſectionis I. octauum eſt, ita commendat: *Mihi vero hoc ſequenti experimento alius in ſimili & grauiori caſu in Italia curatus eſt. Accipio duas aut tres viperas, (ſi haberi nequeunt, totidem alios ſerpentes,) conſcindo viuos, &, adiecto multo hordeo, decoquo in aqua, quoad hordeum tumeat aut crepet. Hordeo eo, & ipſa ſerpentum carne, pullos gallinaceos multos continuo alo, nec aliud alimentum ſuppedito. Solent pulli, poſtquam aliquot dies enutriti ſunt, implumes euadere, & tandem rurſus plumis veſtiri. Vbi igitur per plures dies ita alti ſunt, paulatim incipio ægrum horum carne, & carnium eorum iuſculis, nutrire. Hoc remedium comprobatum eſt experientia.* Hoc remedii genus ad hunc vsque diem in Italia in pretio haberi, dicique *gli caponi viperati* a generoſiſſimo Domino CHRISTOPHORO ELIA OELHAFEN *a Schœllenbach*, oppidi agrique Altorfini Præfecto, Patrono plurimis nominibus colendo, qui in Italia diu moratus eſt, audire me memini; qui idem retulit, Magnam Duciſſam Etruriæ quandam, ex Vrbinatibus oriundam, huiusmodi caponibus frequenter vſam, creditam fuiſſe, eorum beneficio debuiſſe, quod valde longæua fuerit reddita.

§. XXVIII.

Scilicet hoc etiam de viperis nobis pollicentur illi præcipue viri, qui chemiæ arcana præter ceteros rimati videntur, quod vitam humanam vltra ordinarios & vulgatos terminos producere valeat. En PETR. IOANN. FABRI teſtimonium, quod *Panchym. Libr.* V. *cap.* II. legitur: *Viperarum caro ſimplex non præparata, & etiam præparata, affectus omnes præter naturam calidos & torridos corrigit & temperat, vnde totam ſanguinis maſſam a ſaburra ſeroſi & acris humoris depurat & abſtergit, & totum renouat hominem,*

immo eius vitam longæuam facit & vltra ordinarios & vulgares vitæ humanæ terminos extendit ac producit : quum tenax & viſcoſum producat humidum, calidi innati proprium pabulum, modo illi perfecte vniatur : quod quidem humidum viſcoſum & tenax, quum difficilis ſit conſumtionis, ideo longæuam conſtituit vitam. Vita ſiquidem longæua conſiſtit in humido tenaci & viſcoſo, calido innato perfecte vnito & permixto. Hæc ſi quis plenius intelligere optat, ei ſuadeo, vt legat integrum illud caput, cuius extremam particulam adduxi, vna cum præcedente : ſed & apprecor, vt plura, quam mihi licuit, intelligat. In eadem fuiſſe ſententia ROGERIVM BACONEM, clariſſimum Anglum, qui ſaeculum XIII. illuſtrauit, video ex viri hodie celeberrimi IOANNIS FREIND *hiſtoria medicinæ p.* III. *pag.* 47. qui ex eodem auctore, cuius ſcripta conſulere mihi iam non licet, hiſtoriam notatu dignam affert nobiliſſimæ feminæ Germanæ, cui propria ſoror venenum miſcuerat, quæque continuato viperarum carnis vſu id conſequuta fuit, vt, poſt capillorum & vnguium lapſum, non ſolum integram valetudinem recuperaret, verum etiam multo, quam antea, venuſtior & vegetior redderetur. Etiam ARNOLDVM VILLANOVANVM medicinam longæuitatis ex viperis promiſiſſe ſcio ; ſed pariter ſcriptorum ipſius nihil ad manus habeo : ſufficiat igitur antiquitatem promiſſionis huius nunc indicaviſſe, & plura cupientem ad hos auctores amandaſſe.

§. XXVIIII.

Sed tempeſtiuum videtur ad hiſtoriam redire, & viperarum fata porro exponere. Patet nimirum ex ſuperioribus, Græcos, inde ab Hippocratis exceſſu, viperarum vſum frequentem habuiſſe, eundemque ad Romanos primum, deinde ad orientis populos propagaſſe, a quibus eundem populi Europæ recuperauerunt, Itali quidem primum, deinde Brittanni, Galli & Germani noſtri. Accidit autem illo tempore, quo in ſcholis Arabes doctores regnabant, illorumque libri, barbaris verſionibus euulgati, vnice legebantur, vt viperæ, quæ præ manibus erant, diu non cognoſcerentur. Nam quum

auctores

auctores illarum interpretationum, Græcæ linguæ ignari, viperam tyrum interpretati eſſent, et theriacæ nomen tyriaca ſcripſiſſent: neſcio quem ſerpentem Tyrium requiſiuerunt. Ideoque factum eſt, illis credo temporibus, vt pro theriaca facienda Patauini viperas ex Aegypto adferendas curarent, cuius rei teſtis eſt laudatiſſimus CASPAR HOFFMANNVS noſter *l. c. cap.* 2. qui idem *cap.* 1. dubitationis huius his verbis meminit: *Quum Auicenniſtæ Græcæ linguæ ignari eſſent, τὸ θηρίον, quod diminutiuum eſt ἀπὸ τοῦ θὴρ, et in genere ſignificat omnem beſtiam atrocem, in ſpecie inter alia viperam, accommodarunt vocem neſcio cui ſerpentum generi, et detorta e Græca voce Thyrum vocarunt. Hunc errorem primus detexit* LEONICENVS, *monitus ab Illuſtr.* LVCRETIA, *Ferrarienſi duce, phyſicarum rerum ſtudioſa, ſcripta ad illnm epiſtola, quæ aliis eiusdem Leoniceni opuſculis annexa eſt*, Baſil. anno 1529. *in qua oſtendit Maraſſos Italis dictos eſſe veras ἐχίδνας, a priſcis olim vſurpatas.* Idem fere addocet BALDVS ANGELVS ABBATIVS *de admirab. vip. nat. cap. XXVIIII.* Quum vero Itali de hoc moniti eſſent, et cognoſcerent Euganeos montes prope Patauium illis abundare, nec easdem aliis locis deficere intelligerent, factum eſt vt trochiſcos vipereos ex hoc tempore copioſe pararent, exterisque, non minus ac ipſas viperas exſiccatas, transmitterent: quorum plerique etiam hodie has merces a Venetis expetunt.

§. XXX.

Manſit tamen ad hoc vsque tempus antiquitas firma, nec inuentus fuit qui viperæ virtutes in dubium reuocaret, donec IVLIVS PALMARIVS Conſtantinus, medicus Pariſienſis, poſt medium ſæculi XVI. de morbis contagioſis ſex libros publici iuris fecit, quorum quarto, qui de elephantiaſi inſcriptus eſt, toto capite nono perſtringit veterum promiſſa de morbo hoc vipereis medicamentis, quocunque veniant nomine, percurando. Atque, vt fidem viro habeas, non ſuam ſolum experientiam in publicis ædibus, quibus ægroti ſuſtentantur et curantur, collectam, oſtendit, verum etiam IO-

HANNIS

HANNIS FERNELII poſthumum teſtimonium adducit. *Elephanticos*, inquit, *multos, veterum imitatione, cum viperarum vſu reſtituere, maxima methodo ſtuduiſſet* FERNELIVS, *nemini in tota vita, vt erat in votis ſucceſſit: quod cum mihi indicaſſet, et a remediis omnibus ſiccantibus abſtinendum eſſe monuiſſet, veterum medicorum auctoritatem eius opinioni anteponendam ratus, et illorum pollicitis nimium forte addictus, theriacam Elephanticis multis, qua methodo illi præcipiunt, præbui, ſed nullo prorſus profectu: quæ res effecit vt viperas ipſas, aliter atque aliter apparatas, experiri aggreſſus ſim, quas tamen nihilo plus opis afferre comperi. Paucos, fateor, poſt dies cutis extima ſquammas et furfures remittit, tamquam elephas in lepram degeneret, videturque iuuare per initia hoc remedii genus, ſi ſolius cuticulæ rationem habeas: ſed neque viſcerum conſtitutio hocce modo melior fieri, neque verrucoſa tubera intermori, neque craſſeſcentis cutis deformitas emendari ſolet: ſed elephanticum virus, poſt viperarum uſum, e viſceribus multo maiore, quam vnquam, impetu in cutem remeans, omnia ſymptomata ſic exaſperat, vt aucta putredine membratim dilacerentur ægri teterrimo foetore.*

§. XXXI.

Reuera nihil hic dicere *Palmarius* videtur, quod non ante ipſum dictum fuerit prius ab omnibus veteribus, quippe qui non reticuerunt quam difficilis ſit mobus ille, qui Græcis elephantiaſis, Arabibus autem lepra dicitur, quodque in aliquibus, vbi nimium progreſſus iam eſt, non curetur: vbi autem curationem adhuc admittit, nihil efficacius viperis inueniatur. Neque tantopere contra viperarum in genere bonitatem pugnare videtur, quam contra theriacæ, vtpote ex calidis compoſitæ, ad hunc morbum curandum bonitatem. Permittit interim cuicunque experimentum facere cupienti, vt omnes modos viperis vtendi experiatur, ex quibus tutiſſimum iudicat illum, quando gallinæ viperis ſaginatæ præbentur. Nobis ſufficit ex hoc Palmarii teſtimonio confirmari illud, quod de viperarum virtute ad corporis ſuperficiem tendente, et per illam noxia

quæque

quæque eliminante, ex vetuſtis auctoribus ſæpius annotauimus: indicamus autem BALD. ANG. ABBATIVM aduerſus Palmarium diſputare libri ſæpius laudati *cap.* XXVII. ex quo illud quoque diſcas Palmarium ſequacem inueniſſe ALEXANDRVM TRAIANVM, quem magis auctoritate Fernelii Palmariique, quam rationibus, aduerſus viperas pugnare innuit.

§. XXXII.

Attamen omnino parum exiſtimationi viperarum detraxiſſe hi videntur. Certatim enim præclari medici viperarum dotes vlterioribus experimentis practicis comprobare anniſi ſunt, vnde in hunc vsque diem vigent illarum laudes, quas nouiſſime D. D. THEODORVS ZWINGERVS *compendii medic. vniuerſæ pag.* 532. ita complectitur, vt Italos præcipue ac Gallos teſtetur iisdem delectari. *Itali,* inquit, *ſerpentes viuos conciſos cum aqua ebulliunt, et hauriunt pro vſu antiuenereo ſudorifero. In primis autem iuſcula viperina parari in Galliis, et quotidie mane, per aliquot hebdomades, propinari ſolent, ad ſanguinem purificandum, acrimoniam edulcorandam, ſpiritus animales refocillandos, genus neruoſum, immo cerebrum, confortandum. Nonnulli quoque carnes viperarum ipſas comedunt ad eundem finem.* MATTHIOLVS *ad Dioſcorid. Lib.*II. *cap.* XVI. et B. A. ABBATIVS *cap.* XXIII. ex HIERONYMO CARDANO aliquid afferunt non quidem ad viperas pertinens, ſed ad aliud ſerpentum genus, quod Itali *miliort* appellant, a noſtra tamen tractatione haud alienum. Nimirum phthiſicis, elephanticis et gallico morbo laborantibus ab his certam opem pollicetur. Excoriatos, capite caudaque abiectis, decoquit, anguillarum ritu, in aqua, cum modico ſale et benzoe: in fine decoctionis petroſelini folia adiicit. Iuſculum cum pane adſumere, ipſasque carnes edere iubet, pinguedine autem totam ſpinam et iuncturas illinere. Continuato remedii vſu fore promittit vt materia tota morbifera per vlcuſcula et tubercula et ſudorem expellatur extra, et intus ab omnibus pectoris et pulmonis vlceribus liberi euadant. Mihi certe a viro fide digno relatum eſt Illuſtriſſimam quandam Comitiſſam, tabe fere confectam,

hortulano ſuo eodem morbo laboranti perſuaſiſſe, vt experiretur vſum ſerpentum noſtratium: quo ex voto ipſi cedente, ipſammet idem remedium, non ſine exoptato fructu, adhibuiſſe.

§. XXXIII.

Plura ex recentioribus auctoribus collecta ad manus ſunt, quibus laudes et vſum viperarum ſerpentumque illuſtrare liceret: ſed hæc ſpaciis excluſus iniquis nunc omitto, vt de præparatis chemicis aliquid ſubiungere, et totam illam quæſtionem de virtutibus viperarum breuiter deinceps expendere liceat. Inter præparata chemica notiora ſunt ſpiritus et ſal volatile. Sali excellentes vires tribuuntur aperitiuæ, reſoluentes, motum excitantes et diaphoreticæ: quas neutiquam ereptum ipſi ibimus, quoniam ineſt ipſi ſaponacea quædam indoles, ex combinatione ſalis alcalini et olei empyreumatici, qua aptum natum eſt ad dictas virtutes, magno noſtro bono exſerendas. Neque minus ſpiritum dictum viperarum eiusdem generis vires poſſidere aſſero: nihil enim eſt aliud quam phlegma ipſarum ſale volatili liquato imprægnatum. At vero vel ſal volatile, vel ſpiritum ex viperis prolectum, viperarum ſpecificas vires conſeruare, aut quicquam a ſale et ſpiritu ex oſſibus, cornibus, vngulis, aliisue animalium quorumque partibus differre, neutiquam credo, inque eo celeberrimorum chemicorum conſenſu ſatis confirmor. IO. ZWELFERVS *animadu. ad P. A. Claſſ.* XIV. *append.* vbi de viperis multa præclara habet, edocet modum ſalis viperini tum graueolentiam adimendi, tum vero etiam volatilitatem nimiam coercendi, additione ſpiritus ſalis communis, donec nullam amplius contrarietatem deprehendas, ſolutione deinceps et aquæ per alembicum abſtractione. Enimuero ſal ita enixus admodum exiguis præ communi culinario prærogatiuis gaudebit: vixque dubitarem aſſerere quod meliores vires diaphoreticæ in aqua inde abſtracta, præſertim illa, quæ primo exſtillauit, deliteſcant.

§. XXXIIII.

Plura de præparatis per ignem vipereis conſulto omitto, et potius progredior ad conſiderandum et cum beneuolo lectore deliberan-

berandum, ecquem fructum ex hac recenſione hiſtorica capere liceat. Primo quidem id puto firmum et inconcuſſum, tot medicorum, per tot ſæculorum decurſum, conſenſu et teſtimoniis reddi, viperarum et ſerpentium noſtratium tutum eſſe vſum, quoniam integræ edi poſſunt. Et quum nec vnus mihi in hac inquiſitione hiſtorica occurrerit, qui id negauerit, aut exempla contraria adduxerit, nihil de eo addo, ſed potius porro nunc quæro, an viperæ et ſerpentes, quoniam comedi poſſunt, ſimpliciter alimentum ſint, quæ concoctæ in noſtro corpore illud tantum nutriant, vt carnes gallinarum vel vitulorum, boum et id genus aliæ: an vero medicamentoſas inſuper vires poſſideant, quas comeſtæ exſerere valeant? Id vero docent tot teſtimonia ſuperius adducta, quod ad cutem maxime properet eius virtus, ibique aliquando pruritus excitet, ſæpe pediculos expellat, continuato vſu cuticulam in ſquamas reſoluat, et decidere totam faciat: quod antequam fiat in grauioribus morbis, vbi magna impuritas profundius partibus inſedit, præcedere, tamquam optati ſucceſſus prænuncius, ſoleat virium lipothymica reſolutio, ſcotomia, ſenſuum obnebulatio, quin ad tempus ablatio; quam tamen mox ſubſequitur materiæ ad ſuperficiem expulſio. Et illam quidem ad ſuperficiem corporis vergentiam, ſi ita loqui licet, ne ipſe quidem PALMARIVS, non nimius viperarum admirator, deſtruit; de reliquis autem non poſſum quin addam iam ſupra laudati GATINARIAE obſeruationem, huc conſulto reſeruatam: *de vſu iſtarum carnium viperarum recordor, quod cum Io. Matth. Gradi curaſſet quendam leproſum, fama diuulgabatur ad Galliam: et quidam alius acceſſit Papiam, vt curaretur a lepra. Et inueniens ipſum mortuum acceſſit ad me, cui exhibui multa remedia: tandem deueni ad exhibitionem talium carnium, quæ laudantur ab omnibus medicinæ auctoribus. Et dixi illi Gallo vt eas caperet, et fecit. Et quod erat multum auidus curari, accepit de eis in multa quantitate. Cum autem mane ipſum viſitarem inueni ipſum cum ſæuiſſimis accidentibus et venenoſis, ita quod timui, ne carnes illæ ipſum occiderent. Sed quia virtus erat fortis, ex-*

pulit per partes cutis, et facti fuerunt per corpus quaſi totum bubones, qui tandem deuenerunt ad ſaniem, et curatis illis remanſit liberatus. Et propter hoc medici non ſunt audaces in exhibendo multam quantitatem rerum venenoſarum.

§. XXXV.

Docet hæc recenſio, Gattinariam ea ſymptomata, quæ vſum viperinæ carnis copioſiorem ſubſequuta ſunt, eiusdem venenoſitati tribuiſſe: quum potius naturæ corporeæ, ab efficaci medicina extimulatæ, ſalutaris niſus haberi debeat, quicquid ab auctoribus de vertiginoſa illa diſpoſitione, diuturnum eſum ſubſequente, eiusdemque ad aliquot dies pediſſequa anæſtheſia, aliisque ſymptomatibus, recenſeri ſolet. Et quamquam ingenue fateor me nexum effectus cum cauſa efficiente, aut potius modum, quo effectum illa producit, non peruidere; ſatis tamen confirmor in ſententia mea, quando conſidero quid fiat in genere omnibus in morbis, qui critica quadam excretione iudicantur, vbi omnium obſeruatione ægroti grauius degunt, quo propius ad criticum tempus accedunt; in ſpecie vero in illis, vbi exanthematum eruptio inſtat; quippe tantum non ſemper vertiginoſa capitis afflictio præcedit, eaque ſæpe tantum procedit, vt epileptica pathemata ſuccenturientur, ſub quibus variolæ puerili ætati frequenter erumpunt. Specialius me confirmant exempla hominum, quibus philtra fuerunt a veneficis data, quorum illi, qui non promte per vomitum virus omne reiiciunt, raro conualeſcunt niſi aliquandiu omni ſenſu priuati, quin non raro omnium præteritorum abſoluta obliuione inducta, tandem eo deueniant, vt totius ſuperficiei exulceratione, pilorum, vnguium, totiusque cuticulæ lapſu et renouatione facta ſenſim ſibi reſtituantur, Cuius rei egregium exemplum habet HENRICVS ab HEER *in obſeruationibus*. Neque deſunt alia exempla hominum pernicioſis venenis infectorum, qui periculum non alio pacto, quam prægreſſa tam operoſa deſpumatione totius humorum maſſæ, effugerunt.

§. XXXVI.

Quum igitur ſatis certi eſſe poſſimus de generali illa efficacia, qua viperæ præditæ ſunt, periphericam euacuationem in nobis moliendi, ſicque venenum eliminandi, proximum erit vt diſpiciamus an omne venenum, aut quænam potiſſimum, profligare poſſint. Superflua videri poſſet hæc inquiſitio, quum obſeruatio docuerit vipereas medicinas ad peripheriam pellere, et per illam, adiuante natura

ſtura corporea, excludere noxium; vnde facilis eſt concluſio illis potiſſimum halituoſis, qualia ex animali regno deſumuntur, hæc opponenda eſſe remedia. Sed conſideratione vlteriori dignum videri poſſit, quod M. AVR. SEVERINVS *Viper. Pythiæ pag.* 503. memoriæ prodidit, de puluere *theriacali Principis Anhaltini*, qui vel ex viperarum carne et ſpinis, vel cordibus et iecinoribus eorundem in clibano ſiccatis, conficitur: cuius tantam habuiſſe dicitur gregarius quidam miles fiduciam, vt arſenicum, mercurium ſublimatum et ſimilia deuoraret, et adſumta deinceps vnica drachma illius pulueris,nullo afficeretur damno.Id vero ſuo quidem loco per me ſit repoſitum,qui porro quæro an viperæ morbis cantagioſis,tam illis,qui tardo pede incedunt,quam his,qui celeriter tempora ſua decurrunt, commendari poſſint? Id vero cur non adfirmare debeam, nullam equidem inuenio rationem: multas autem grauiſſimorum practicorum commendationes,quibus eo ducimur,deprehendo. Ad peſtilentiam diu quærunt practici medicinam, quæ bubonum eruptionem ſalutarem efficaciter promoueat: videamus,(vtinam autem experimentum capere numquam opus ſit,) annon nudus puluis viperarum ſcopo ſit ſatis facturus. In chronicis, vt pruriginoſis et vlceroſis affectibus, ſatis iam ſpectata et vſu confirmata eſt viperarum efficacia.

§. XXXVII.

Supereſt vt quæramus quisnam ſit optimus viperas exhibendi modus. Mihi ſimpliciſſimus quisque maxime arridet. Vbi moram res patitur, incipiamus a gallinis carne viperarum vel ſerpentum enutritis,eorum oua,carnesque apparatas edamus, iuſcula decoctionis bibamus, diligenter et ſatis diu: veniamus deinceps ad ipſas viperas coctas,eorumque iuſcula,moderata initio quantitate, ſenſim vero augenda. Vbi vero alimentis medicamentoſis non eſſe videtur locus, viperarum,maxime vero cordium ac iecinorum, mox demus puluerem, quem aquis diapnoicis et conuenienti regimine adiuuemus. A theriaca viperarum vires vix impetrabimus, quum vix effatu digna ſit particula quam iuſta doſis continet, et,ob adiectum opium, non omni morbo creber et largior vſus conueniat. Sale viperarum volatili paralyticos quosdam curatos eſſe a fide digno accepi; ſed continuato vſu,a tribus granis incipiendo, ſenſim ad ſcrupulum vnum, quin vlterius, aſcendendo. Debet autem adiuuari decocto ſarſæparillæ. Felicis curationis initium eſt dolorum ſenſi-

 bilium

bilium in parte reſoluta exortus. Equidem vix dubito, quin idem ſale cornu cerui impetrari queat, quod hominibus tenuioris fortunæ longe parabilius erit. Pinguedinis viperinæ virtutem ad oculi vitia emendanda extra controverſiæ aleam ſunt poſitæ.

§. XXXVIII.

Quærere etiam liceat annon vipereis haud multum diſſimiles vires exſpectare ab aliis animantibus integrum ſit. De cancris fluuiatilibus certum habeo quod dicam, illorum frequentiorem et quotidianum eſum, vere adulto, omnes per hiemem collectas impuritates ad cutim propellere. Familiariter vſus ſum in Saxonia viro honorato et πολυπλάγκτῳ, qui magno valetudinis ſuæ commodo hac diæta quotannis vtebatur, eiusque beneficio ſcorbutica, quibus vexabatur, pathemata feliciter propulſabat: fere autem quouis prandio et cœna aſparagos iungebat. Si aliquos dies ſic tranſegerat lætus conſpiciebat in cute paſſim erumpentes maculas rubentes, quæ, eadem diæta continuata, euaneſcebant, ipſa cuticula multis locis ſquamarum inſtar defluente. Illud macularum rubrarum, a cancrorum repetito et copioſo vſu effloreſcentium, phænomenon ſemel hic quoque intueri in ſtudioſo quodam licuit. Quid chelæ cancrorum in febribus malignis proſint, omnibus notum eſt.

§. XXXVIIII.

Neque obſcure colligo cornu cerui, illud præſertim quod ſine exuſtione præparatum proſtat, vipereorum vires æmulari, quare non immerito multum ipſi a præclaris viris tribuitur. Pauci effluxerunt dies vbi feminæ grauiter febri laboranti, totisque faucibus aphthis obſitæ, vt nullum medicamentum nullumue cibum ſapidum aſſumere poſſet, ceterum iam deſperatæ pluribus mecum viſæ, vnicum hoc remedium omni exſpectatione maius auxilium attulit. Hæc vbi ad ſe rediit integram linguæ ſuperiorem tunicam detrahebat, cuticulamque manuum et pedum omnino deponebat. Ipſas quoque gallinas huc refero, ſiue aranearum, quo delectantur, eſui, ſiue alii cauſæ cuicunque, id natura earum debeat. Noui ante complures annos virum a lue venerea, et acceptis grauibus vulneribus, adeo eneruatum, vt ambulantem mortuum dixiſſes. Hunc poſt aliquod tempus omnino vegetum ſuccique plenum videns, quo pacto talis eſſet redditus expiſcabar. Sancte autem mihi affirmabat ſe beneficium hoc debere continuato gallinarum vſui, quarum carnes edere et ius bibere, omni autem alio cibi potusque genere, (præterquam ſimilagineo pane) abſtinere ipſum iuſſiſſet medicus quidam familiaris a ſe per litteras conſultus. Per omnia deierabat ſibi multos ſub curatione pediculos fuiſſe natos, quod tum quidem temporis riſu vix diſſimulando percipiebam: nunc vero minus adſpernor. Sed telam abrumpere tempus iubet.

Wie Lehrreich / Werther Freund / bedünckt mich Deine Schrifft:
Was man vor gifftig hielt / heißt Dir ein Gegen-Gifft.
Wolan! ich traue Dir. Ich will den Vorſatz faſſen
Des Mißgunſts Natter-Zucht zu lieben / nicht zu haſſen.
Ihr Gifft iſt Vipern-Gifft: Ich nehm es herzhafft ein;
Es wird die Panacé vor meine Seele ſeyn.
Mein Freund! GOtt gebe / daß / was Widrig ſonſt geſchienen /
Mög allzeit Dir und mir zum Heil und Beſten dienen.

Den ſchuldigen Glückwunſch dem Herrn Reſpondenten abzuſtatten / ſchrieb dieſes

G. F. Deinlein / Phil. & I. V. D.

Da ſonſten Gifft und Tod einander ſtets begleiten:
Wolan! Hygea weiß ein Mittel zu bereiten;
Da ſie von Vipern ſelbſt ein Gegen-Gifft verſchafft /
Und ſo des Gifftes Gicht durch Gifft ein Ende macht.
Nun fahre fort / mein Freund! Dich fernerhin zu üben /
Der Tod der haßt Dich ſchon / da Dich die Krancken lieben /
Und Deines Fleißes Lohn kan ja nicht ferne ſeyn;
Deñ weil Dein Glücke koñt / ſo flieht der Krancken Pein.

Nobiliſſimo DN. RESPONDENTI
gratulabundus appon. v.

M. Leonhardus Bohner, Noribergenſis.

Da Du Dir heut von den Vipern was zu ſagen vorgenommen /
Zeigſt Du / daß von böſen Dingen auch was Gutes könne kommen.
Fahr in Deinem Fleiß nur fort / glaub / es folgt auf ſauren Schweiß
Eine iñer grüne Cron von dem ſchönſten Ehren-Preiß.

So gratuliret hertzlich dem Herrn Reſpondenten
Deſſen ergebenſter Diener

M. I. G. Frickius, *Oppon.*

Gelehrter Freund / man hört von Dir die Vipern loben /
Und dadurch wirſt Du ſelbſt mit Lob und Ruhm erhoben /
Dann jeder ſiehet leicht / wie herzlich Dein Verſtand
Durch Fleiß gezieret ſey / und daß Dein Vatterland /
Das wiederum an Dir dereinſten werde haben /
Was es mit Horſtio und **Beuteln** hat begraben.

Hiemit wollte dem Herꝛn Reſpondenten
ſeine Ergebenheit bezeugen
G. L. Huth / Norimbergenſis.

Opp.

Indem Du in den klugen Blättern den ungemeinen Nutzen zeigſt /
Den wir in Aeſculapens Kunſt bey einer Art der Schlangen finden /
Und deſſentwegen auf der Muſen gelehrten Kampff- und Streit-Platz ſteigſt /
Um deſto klärer darzuthun / worauf ſich Deine Schlüſſe gründen /
So giebſt Du auch von Deinem Wiſſen ein ſolches Zeugniß an den Tag /
Aus welcher die gelehrte Welt / kan ſattſam Deinen Fleiß erkennen /
Das auch des Neides Otter-Zunge nicht ſchänden noch vergifften mag /
Und ſelbſt die ſpäte Nach-Welt noch wird Deines Witzes Merckmahl nennen.
Drum nimm das Fernglas der Gedancken und ſpare ferner kein Bemühn /
Die Wunder-Wercke der Natur in den drey Reichen zu ergründen /
Der Himmel läſſet Dich / zum Lohne / die angenehmſte Früchte ziehn /
Und künfftig einen Ehren-Krantz / von der Hygeen Händen winden.

Hiemit wollte ſeinem wertheſten Freunde
hertzlich Glück wünſchen
Georg Ulrich Schmid / Nordlingenſis.

Opp.